

З М Е С Т

Пінская шляхта

Фарс-вадэвіль у адной дзеі 3

Ідылія

Опера ў двух актах 35

Люцынка, альбо Шведы на Літве

Гістарычнае апавяданне
ў 4-х абразках 121

Вечарніцы

Вершаванае апавяданне 169

Купала

Народная аповесць 205

ПІНСКАЯ ШЛЯХТА

Фарс-вадэвіль у адной дзеі

А С О Б Ы:

К р у ч к о ў — станы прыстаў.

П і с у л ь к і н — яго пісарчук.

Ц і х о н П р а т а с а в і ц к і.

К у л і н а — яго жонка.

М а р ы с я — іх дачка.

І в а н Ц ю х а й - Л і п с к і.

Г р ы ш к а — яго сын.

Ц і м о х А л ь п е н с к і.

Б а з ы л ь С т а т к е в і ч.

Х а р ы т о н К у т о р г а.

Д з е с я ц ь і н ш ы х а с о б.

Д з е с я ц к і.

} пінская
ваколічная
шляхта

Дзея адбываецца ў ваколіцы О... паміж балотаў,
у глушы Пінскага павета. Сцэна паказвае шляхец-
кую ваколіцу. Гаспадарскія будынкi раздзелены са-
дамі з боку сцэны — хата заможнага гаспадара;
пры ёй — лаўка.

З'ява I

М а р ы с я (*седзячы на лаўцы, прадзе і прыпявае*).

№ 1

Цяжка жыці мне, дзяўчаці,

З міленькім ў разлуцы, —

Лае бацька, лае маці,

Што сэрцайка ў скуцы.

Годзі сядзець над прасніцай, —

Я хачу быць маладзіцай!

Маці кажа: век малыды,

Ой, ты яшчэ мала!

А сама ўжо ў гэты годы

Бацьку пакахала.

Годзі сядзець над прасніцай, —

Я хачу быць маладзіцай!

Ой, так! Няхай ганіць бацька, няхай лае маці, а я люблю Грышку і любіць яго век буду. Ой, бедныя ж нашы галованькі!.. Што гэта за дур напаў на бацькоў? П'яныя завяліся ды пабіліся з сабою за шляхецтва, а мы з Грышкам праз тое гаруем і ныем. Яго бацька падаў на майго ў суд скаргу, і сягоння прыедзе ў ваколіцу найяснейшая карона на прасоку. У ім цэлае наша спасенне. Як прыедзе, дык мы з Грышкам паклонімся яму ў пояс ды будзем прасіць ды маліць, каб ён пагодзіў нашых бацькоў ды каб яны дазволілі нам пажаніцца. А ён такі сярдзіты, не дапускай ты госпад! Як наставіць адзін вус угору, а другі ўніз ды крыкне:

па найяснейшаму ўказу! — то бацькі спалохаюцца ды зладзяць нам вяселле... Ды што гэта зрабілася Грышку? (*Грышка паціху паказваецца з-за дзерава, крадучыся да Марысі.*) Баюся, каб не паўставалі бацькі, — нельга было б пабачыцца з ім. (*Устайшы, пахаджваючы на сцэне, гаворыць.*) Ой, Грышка, Грышка! Ты штось цяпер зрабіўся вельмі лянівы. Табе, пэўна, сэрца цяпер так ужо не ные па мне... Як прыйдзе, дык пакажуся перад ім сярдзітаю і хоць будзе прасіць і маліць, каб пацалавала, дык не пацалую. Дальбог, што не пацалую!

З'ява II

Г р ы ш к а і М а р ы с я.

Г р ы ш к а. Дык я ж і прасіць не буду, сам цябе пацалую. (*Цалуе яе.*)

М а р ы с я. Ах, Грышка, нядобры! Як ты спалохаў мяне, гневаюся не жартам!..

Г р ы ш к а. Гневаешся? Няпраўда! А чаму ж ты на мяне так міленька пазіраеш?

М а р ы с я. Так, са злосці!.. Нягодны, дзе ты забаўляўся? Гэта ж зараз прыйдуць бацькі, а мы так многа маем з табою перагаварыць.

Г р ы ш к а. Выбачай, мілая Марыся, — чуць золак, я з'ездзіў ужо да места, кінуўся ў ногі асэсару і прасіў, каб ён узяў нас пад сваю апеку.

М а р ы с я. Трэба было завезці які гасцінчык.

Г р ы ш к а. Дык я ж завёз яму двух зайцоў, тры пары цецерукоў ды кадобчык мёду.

Ён усё прыняў ласкава і сказаў, што сёння ж прыедзе на разборку справы майго бацькі з тваім. Ой, наварылі бацькі сабе кашы, будзе што есці! Ён вельмі сярдзіты, — бо адзін вус калом угору стаў. Будзе вазня!

М а р ы с я. Дай Бог, каб гэта каша нам зубоў не папрышчыла!

Г р ы ш к а. Ён дакляраваў зрабіць нам вяселле. На Богу ды на ім — уся наша надзея.

№ 2

Дуэт

Паклаўшы надзеі на Бога,
Чаго ж гараваць?
Прысяглі любіць да гроба, —
Дык будзем жа ждаць.

Хоча няшчасная доля
Навек разлучыці, —
А Бог скажа: мая воля
Ім з сабою жыці!

Не памогуць злы языкі,
Ні бацькоў старожа, —
Ён жа такі пан вялікі,
Што хоча, то зможа!

З'ява III

Т ы я с а м ы я, Ц і х о н П р а т а с а в і ц к і
і яго жонка К у л і н а.

Ц і х о н. Хрэн табе ў вочы, — жонка, а жонка!
Хадзі да паўзірайся, як дачка твая з Грышкам
Цюхайчыкам галубіцца!

К у л і н а (*за сцэнай*). Хто? Дачка? Бойся Бога, ды яна ж яшчэ малая. (*Уваходзіць.*)

Ц і х о н. Які чорт малая! Хрэн табе ў вочы, — хадзі палюбуйся!

М а р ы с я. Якая ж я малая, калі мне на Спаса скончыцца семнаццаць год?!

К у л і н а. Маўчы ты, хітрая лісіца! Бацьшы ты, як яна скоро палічыла гады!

Ц і х о н. Ах ты, чортаў сыну, — хрэн табе ў вочы! Не годзе таго, што бацька да живога мяне пакрыўдзіў, назваўшы не шляхціцам, дык яшчэ сынока дачку нам баламуціць.

Г р ы ш к а. Ды я ж яе люблю і хачу з ёю жаніцца...

Ц і х о н. Ось я цябе так пажаню, як твайго бацьку! Жонка, а жонка! Дай мятлу, — хрэн табе ў вочы!

Г р ы ш к а. Што хочаце, тое рабіце, а ўсётакі Марыся будзе мая! (*Да Марысі.*) Бывай здарова! (*Выходзячы, спатыкаецца з Куторгам і збівае таго з ног, Марыся ўцякае ў хату.*)

З'ява IV

Т ы я ж і К у т о р г а.

К у т о р г а. Ах, ты, паганец! (*Устаючы.*) Татарын ты нехрышчоны! Вот збіў мяне, як шведаў Хадкевіч пад Кіргольмам. Пачакай жа, я ж табе не дарую гэтай штукі, — не цяпер, то ў чацвер. (*Вітаецца.*) Дзень добры, пане Пратасавіцкі! Здарова, пані Пратасавіцкая! (*Цалуе яе ў руку.*) Відно, відно, — дзя-

куй богу! Здаровы, як рыжкі баровы... А я к вам з вялікаю навіною. Не ведаеце? Толькі што пан асэсар прыехаў, а такі сярдзіты, не дапускай госпад! Як ліхі татарын. Як толькі ўехаў у ваколіцу ды стаў каля Бэркі, дык зараз і закрычаў — дзесяцкіх, соцкіх! Сабраць усю шляхту да Ціхона Пратасавіцкага, ды каб Іван Цюхай-Ліпскі прыйшоў з сынам туды ж.

Ц і х о н. Хрэн яму ў вочы, — будзе бяда, будзе! Гэты сабака Ліпскі падаў на мяне ў суд, што я яго адлупцаваў, дык вот і асэсара прыслалі. Ну, абдзярэ, як ліпку!

К у т о р г а. Вот дзіво, — на тое ён і асэсар! Заўваж толькі — у яго і рукі даўжэй, як у другіх людзей. Ты ведаеш яго прыпавесць: чырвонае — белае ўсё перадрэлае.

№ 3

Гдзе ўнадзіцца юрыста,
Вымеце хату дачыста,
Такіх дзіваў нагаворыць,
Так многа кручкоў натворыць,
Што, пачасаўшы затылак,
Не рассупоніш памылак.
Не дасі, — цябе замучыць.
Добра стара казка вучыць:
Дзярэ каза ў лесе лозу,
Воўк дзярэ ў лесе козу,
А ваўка — мужык Іван,
А Івана — ясны пан,
Пана ўжо дзярэ юрыста,
А юрысту — д'яблаў трыста!

Ц і х о н. Хрэн табе ў вочы! Добра табе прастарэкаваць, калі няма на шыі бяды. Ось скажы лепш, што рабіць? Пане Куторга, ты ж такі пісьменны чалавек, — можаш падаць разумную раду.

К у т о р г а. А прымеце ж чэсна маіх сватоў да вашай Марысі?

К у л і н а. Бойся Бога, пане Куторга, — яна ж яшчэ маладзенькая! Гэта ж дзіця горкае.

Ц і х о н. Які чорт дзіця, калі з хлопцамі цалуецца!

К у т о р г а. Дык чаго ж чакаць! Гэта, кажуць, кепскі тавар: мый ды чашы, потым спяшы, — заплаці каму, каб вывез з даму.

Ц і х о н. Добра, пане Куторга, — бяры сабе дачку, і пасаг дам, толькі зрабі ласку: выцягні з бяды.

К у т о р г а. Як чорта з балота.

К у л і н а. Парадзь, пане Куторга, — ты ж такі чалавек бывалы і па судах цягаўся.

К у т о р г а. Ну, я гатоў вам удружыць, толькі як ваша дачка захімерычыцца ды адцураецца ад мяне, то што тады? Вы ж ведаеце прыпавесць: даганяючы не нацалавацца.

Ц і х о н. Ратуй, ратуй, пане Куторга! Марысю ты ладам угамоніш, — чалавек ты разумны. Як падпусціш лёстчак, як падплывеш селезнем, дык яна і расплывецца.

К у т о р г а. То ведаеце што, пане Пратасавіцкі? Як прыйдзе к вам асэсар, то стаўляйце мяне ў сведкі; хоць я і не бачыў, але буду сведчыць, што ён цябе біў, а ты толькі бараніўся.

Не жаль для Марысі скрывіць душою. Толькі ж, пані Пратасавіцкая, прышліце сюды Марысю, каб я мог з ёю пагаварыць ды ўгаманіць дурную, бач, каб не цуралася разумнага чалавека.

К у л і н а. Памагайце толькі майму Ціхону, а ўжо Марыся будзе ваша; я ёй сама ладам напілю вушы... Пойдзем, Ціхон, прыгатуемся, каб па-гаспадарску прыняць найяснейшую карону. А ты, пане Куторга, пачакай, — зараз прышлю Марысю. (*Выходзіць з Ціхонам.*)

З'ява V

К у т о р г а (*адзін*).

К у т о р г а. Ну, хвала Богу, бацькоў удалося атуманіць! Цяпер трэба пайсці ў галаву па розум, каб дзеўку амарочыць. Прынадны, бач, кусочак. (*Цалуе пальцы, як бы смакуючы.*) Тварык — як сонейка яснае, шчочкі — як малінкі красныя, губкі — моў тыя каралі, а як засмяецца срэбным галасочкам ды вышчарыць зубкі — то, здаецца, бачыш два перлавяя шнурочки. Ды і пасаг мае гаспадарскі: адна ў бацькоў, а стары грошы асьмінаю мерыць; у гумне поўна, у хаце дастатак, і абора багата. Добра гутарка кажа: калі абора цячэ, — гаспадыня бліны пячэ, а калі гумно цячэ, — гаспадар з хаты ўцячэ. Дык няхай жа дзень у дзень блінамі гасцей прымае. Праўда, век не схожы: я ўжо шосты дзесятак дажываю, а яна — семнаццаты гадок. Будзе клопату нямала, — о-ёй! Не раз пачашу патыліцу, — моладзь, як пчолы